

SAĞLIK TURİZMİ KONULU LİSANSÜSTÜ TEZLERİN BİBLİYOMETRİK ANALİZİ

Serenay ÖZTÜRK¹

Beyza Sultan TAŞ²

Dilan KAPLAN³

Sena KESKİN⁴

Eslem Nur ÇORUK⁵

Emel GÜVEN⁶

Tamer EREN^{7*}

Geliş Tarihi:23.03.2024

Kabul Tarihi:22.08.2024

ÖZ

Bu çalışma sağlık turizmi teması üzerine Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanından yıl kısıtlaması yapılmadan ‘sağlık turizmi’ anahtar kelimesi ile tarama yapılmıştır. Tarama sonucunda 220 adet lisansüstü teze ulaşılmış olup, ‘tez türü ve yılı, hazırlandığı üniversite ve üniversitelerin türü, tezlerin konuları, hazırlandığı enstitü ve ana bilim dalı, tezlerin araştırma yöntemi’ değişkenlerine göre raporlanmıştır. Araştırmada, bazı önemli bulgular tespit edilmiştir. Lisansüstü tezler, yıl dağılımına göre incelendiğinde 2023 yılında daha fazla çalışmanın yapıldığı görülmüştür.

¹ Kırıkkale Üniversitesi, Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesi, Endüstri Mühendisliği, 71450, Kırıkkale, e-mail: serenayozturk92@gmail.com ORCID NO: 0009-0000-2400-7176

² Kırıkkale Üniversitesi, Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesi, Endüstri Mühendisliği, 71450, Kırıkkale, e-mail: beyzasultantas19@gmail.com ORCID NO: 0009-0003-9596-7459

³ Kırıkkale Üniversitesi, Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesi, Endüstri Mühendisliği, 71450, Kırıkkale, e-mail: dilankaplan163@gmail.com ORCID NO: 0009-0000-6673-0290

⁴ Kırıkkale Üniversitesi, Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesi, Endüstri Mühendisliği, 71450, Kırıkkale, e-mail: sena25keskin@gmail.com ORCID NO: 0009-0007-0533-7031

⁵ Kırıkkale Üniversitesi, Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesi, Endüstri Mühendisliği, 71450, Kırıkkale, e-mail: eslemnurcoruk5@gmail.com ORCID NO: 0009-0008-7172-5996

⁶ Kırıkkale Üniversitesi, Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesi, Endüstri Mühendisliği, 71450, Kırıkkale, e-mail: emel-gvn@hotmail.com, ORCID NO: 0000-0001-6106-9720

⁷ Kırıkkale Üniversitesi, Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesi, Endüstri Mühendisliği, 71450, Kırıkkale, e-mail: tamereren@gmail.com, ORCID NO: 0000-0001-5282-3138

* Sorumlu Yazar

Üniversite türüne göre değerlendirildiğinde en fazla devlet üniversiteleri çalışma yapmış olup bu üniversitelerin de başında Sivas Cumhuriyet Üniversitesi gelmektedir. En fazla işlenen konu sağlık turizmi olup bunların çoğu yüksek lisans tezi ve nicel türde yazılmıştır. Sağlık turizmiyle alakalı en fazla tez sosyal bilimler enstitüsüne bağlı, ana bilim dalı açısından ise sağlık yönetimi anabilim dalı ilk sırada yer almaktadır. Bu çalışmayla lisansüstü tezlerin evrimsel sürecini belirlemeye yönelik bibliyometrik analizi yapılmış olup analiz sonuçları ile gelecekte konuya ilişkin çalışma yapmak isteyen araştırmacılara konu hakkında önemli ve boş alanları içeren çalışma konuları sunmak amaçlanmıştır. Böylelikle özellikle lisansüstü tez yazımlarında sağlık turizmi konusunda gerçekleştirilecek çalışmaları konu belirlenmesi noktasında desteklemek hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sağlık Turizmi, Bibliyometrik Analiz, Lisansüstü Tezler

BIBLIOMETRIC ANALYSIS OF GRADUATE THESES ON HEALTH TOURISM

ABSTRACT

This study was conducted on the theme of health tourism by scanning the National Thesis Center of the Council of Higher Education database with the keyword 'health tourism' without any year restriction. As a result of the scanning, 220 postgraduate theses were reached and reported according to the variables of 'thesis type and year, university and type of universities where it was prepared, subjects of theses, institute and department where it was prepared, research method of theses'. Some important findings of the research are as follows. When postgraduate theses were examined according to year distribution, it was seen that more studies were conducted in 2023. When evaluated according to university type, state universities conducted the most studies and Sivas Cumhuriyet University came first among these universities. The most studied subject was health tourism and most of them were written as master's theses and quantitative theses. The most theses related to health tourism were affiliated with the social sciences institute and in terms of department, the health management department came first. In this study, a bibliometric analysis was conducted to determine the evolutionary process of postgraduate theses, and the aim was to provide important and vacant study topics for researchers who want to conduct future studies on the subject with the analysis results. Thus, it was aimed to support studies to be carried out on health tourism, especially in postgraduate theses, in terms of determining the topic.

Keywords: Health Tourism, Bibliometric Analysis, Postgraduate Theses

1. GİRİŞ

Uluslararası Turizm Bilimsel Uzmanları Derneği (AIEST- Association Internationale D'Experts Scientifiques Du Tourisme) turizmi, “yabancıların yolculuk için geçici veya devamlı birincil kazanç elde etme faaliyeti için yerleşige dönüşmemek şartıyla, konaklamalarından dolayı oluşan olayların ve ilişkilerin tümüdür” şeklinde tanımlamaktadır (Getz, D., 2008). İnsanları turistik amaçlı seyahat etmeye yönelten sebeplerden biri de sağlıktır. Sağlığını uzun süre koruyabilmek ya da kaybolan sağlığını tekrar kazanmak için gerçekleştirilir (Öztürk, Y. ve Yazıcıoğlu, İ.,2002). Kendi içinde spor, kültür, eğitim, din, tarih, eğlence vb. amaçlar ile sınıflara ayrılan turizmin bir türü de sağlık turizmidir. Sağlık turizmi, sağlıklı ve dinç kalmak, sağlığını geliştirip korumak veya sağlık sorununa çözüm bulabilmek için gösterilen tüm çabalar olarak tanımlanabilir (Özsarı, S.H., ve Karatana, Ö., 2013). Sağlık turizminin temelinde insan bulunmakla beraber sağlık turizmi; doğal kaynakları sayesinde üretimi ve istihdamı da arttıran bir sektördür. Sağlık turizmi medikal sağlık turizmi, yaşlı turizmi, engelli turizmi, medikal (tıbbi) turizm, termal (kaplıca) sağlık turizmi olmak üzere kendi içinde çeşitlendirilir. Sağlık turizmi dünya genelinde önemini giderek artıran bir sektördür. Uzman sağlık hizmetlerinin, gelişmiş ve gelişmeye devam eden tıp teknolojisiyle beraber uluslararası alanda erişilebilir hale gelmesiyle birlikte insanlar sağlık hizmetleri için kendi ülkelerinin sınırlarını aşmayı tercih etmektedirler (Dabbagh, M., 2017). Sağlık turizmi, uluslararası sağlık amaçlı seyahatlerin teşviki ile sağlık kuruluşlarının büyümesine ve turizm gelirlerine önemli katkı sağlamaktadır (Tontuş, H. Ö. 2023).

Türkiye; coğrafi konumu, kültürel değerleri, tarihi eserleri ve turizm alanındaki tecrübesi ile tanınan, kaliteli hizmet veren vb. sebeplerden dolayı sağlık turizminde en çok tercih edilen ülkeler arasında yerini almaktadır (Kantar, G., ve Işık, E., 2014). Sağlık turizmi açısından birçok alanda hizmet sunmakla beraber, göz ameliyatları, organ nakilleri, diş protezleri, estetik ameliyatları, gen testleri alanında yapılan çalışmalar ve elde edilen başarılar Türkiye’yi sağlık turizmi konusunda daha iyi bir konuma getirmiştir (Açıkgöz, M., ve Yiğit, A. Ç., 2023). Ayrıca 2023 yılının Aralık ayında yayımlanan on ikinci kalkınma planında 2024-2028 yılları arasında hedeflenen daha sürdürülebilir ve kapsayıcı büyüme hedefinin gerçekleştirilebilmesi için sağlık turizmi ile ilgili 713. ve 714. maddelerine yer verilmiştir.

Sağlık turizminin ulusal ve uluslararası alanda oldukça önemli bir yeri olduğu görülmektedir. Bu noktada sağlık turizmi konusunda yapılan çalışmalara karşı da bir eğilim söz konusudur. Gerçekleştirilen bu çalışmada sağlık turizmi konulu lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi yapılmıştır. Çalışma kapsamında Yükseköğretim Kurumu Ulusal Tez Merkezi (YÖKTEZ) arşivinden yararlanılmıştır. Böylelikle mevcut durumda yapılan çalışmaların durumu ortaya konularak gerçekleştirilecek çalışmalara destek sağlamak hedeflenmiştir.

2. BİBLİYOMETRİK ANALİZ

Bibliyometri, araştırma çalışmalarındaki verilerin sayısal analiz ve istatistikler yardımıyla incelenip analiz edilmesi olarak tanımlanabilir. Ayrıca bibliyometrik analiz; belli zaman aralığındaki makale sayısını değerlendirebildiği gibi, bir çalışma sonrasında yapılan diğer çalışmaları ne kadar etkilediğini de ortaya koymaktadır (Al, U., Sezen, U., ve Soydal, İ. 2019). Bibliyometrik metotlar, yayınlanan araştırmanın tanımlanması, değerlendirilmesi ve takip edilebilmesi için nicel bir yaklaşım kullanır (Öztürk, N., ve Kurutkan, M. N., 2020). Bibliyometrik analiz, araştırma yapan bireyleri, araştırma gruplarını, kurumları veya dergilerin etkilerini incelemek için kullanılan nitel ve nicel analiz yöntemlerinden biridir (Krauskopf, E., 2018). Ek olarak bibliyometrik metotlar araştırmacıların bulgularını, aynı alanda faaliyet gösteren diğer insanların ürettiği geniş bibliyografik verilere dayandırmalarına olanak sağlayarak, fikirlerini alıntı yapma, iş birliği ve yazılı ifade etme imkânı sunar (Öztürk, N., ve Kurutkan, M. N., 2020).

Bibliyometrik analiz yöntemi bilim haritalama ve performans analizi için uygulanır. Performans analizi; kurum ve bireylerin, araştırma ile yayınlarının değerlendirmesini gösterir. Bilim haritalama ise; bilim alanının yapısını ve dinamiklerini açığa çıkarmayı amaçlar. Bibliyometrik çalışmalar üç farklı yolla gerçekleştirilebilir: Yapısal analiz, dinamik analiz ve dar bir araştırma sorusuna odaklanma. Dar bir araştırma sorusuna odaklanmada araştırmacı çalışmasını belirli bir soru etrafında şekillendirebilir. Dinamik analizde yayınlar belirli zaman aralıklarına bölünür, bölünen gruplar arasında karşılaştırmalar yapılır. Yapısal analiz ise yazarlar, yayınlar ve kurumlar arasındaki ilişkilerin detaylı bir şekilde analizinde kullanılmaktadır (Öztürk, N., ve Kurutkan, M. N., 2020).

Bibliyometrik analiz alanında farklı birçok çalışma yapılmıştır. Gürbüz vd. (2018) çalışmalarında, pazarlama ve pazarlama araştırmaları konusu başlığı altında atıf analiz tekniği kullanarak, 75 makalenin bibliyometrik analizini yapmışlardır. Yılmaz (2017) çalışmasında restoranlarda bahşış ile ilgili yayınlanan makalelerle ilgili bibliyometrik analiz yapmıştır. Çalışmada çeşitli veri tabanları üzerinden erişim sağlanan 201 makale değerlendirilmiştir. Öztürk vd. (2020) çalışmalarında kalite yöntemini bibliyometrik analiz yöntemi ile incelemişlerdir. Durmaz vd. (2023) çalışmalarında yeşil işler üzerine yapılan çalışmalarını bibliyometrik analiz yöntemi ile değerlendirmişlerdir. İnceoğlu (2014) Türkiye’de sinema üzerine tamamlanmış 199 doktora tezini bibliyometrik özellikleri ačısından analiz etmiştir. Ertek vd. (2021) sualtı kültür mirası araştırmaları konusu üzerine çalışılmış olan 250 makaleyi bibliyometrik analiz tekniği ile incelemiştir. Arslan vd. (2016) çalışmalarında konaklama işletmelerindeki çevre yönetimi konusunun bibliyometrik profil ve öneriler olarak analizini yapmıştır. Zencir vd. (2012) sosyal bilimler enstitü dergilerinde yayımlanan turizm makalelerini yazar, konu, araştırma yöntemi ve yazarların kurumlar gibi bibliyometrik özellikleri ačısından ele almıştır. Kargigiođlu (2021) çalışmasında sokak lezzetleri konusuyla ilgili yapılan çalışmaların bibliyometrik analizini yapmıştır. Genç ve Sarı (2022) çalışmasında 1975-2020 yılları arasında e-sağlık alanında yapılan çalışmaların bibliyometrik analiz yöntemi ile incelenmesi ile araştırmacılarla konuyla ilgili detaylı bilgiler sunmuşlardır. Akbulut (2020) çalışmasında 2011-2018 yılları arasında Dergipark’ta yayınlanan sağlık sektöründe maliyet alanında yapılan makalelerin bibliyometrik analizini yaparak sağlık sektöründeki çalışmaların ne kadarının maliyet alanında yapıldığını incelemiştir. Yapılan bibliyometrik analizler incelendiğinde sağlık turizmi konusunu ičeren lisansüstü tezlerle ilgili yapılan çalışmaya rastlanmamıştır. Bunun sebebi, sağlık turizmi konusunun son dönemlerde dikkat çekmeye başlaması olarak değerlendirilebilir. Bu konuda çalışmalar son dönemde artmıştır. Hızlı artan bu süreçte yer alan boşlukların değerlendirilmesi adına bibliyometrik analiz yapılmasının gelecek çalışmalar ičin destekleyici nitelikte olacağı düşünölmektedir. Bu çalışmanın amacı yapılan çalışmaların bibliyometrik araştırma ile incelenerek ilgili alan yazınına bu yolla katkı sağlayabilmektir.

3. YÖNTEM

Gerçekleştirilen çalışmada YÖKTEZ arşivinden yararlanılmıştır. Tez taraması 07.03.2024 tarihinde gerçekleştirilmiş olup herhangi bir yıl kısıtlaması yapılmamıştır. Çalışmada tarama terimi olarak "Sağlık Turizmi" girilmiş ve arama alanı olarak "Tez Adı" seçilmiştir. Bu doğrultuda 220 adet çalışmaya ulaşılmıştır. Ulaşılan lisansüstü tezlerde bibliyometrik analiz gerçekleştirilirken aşağıda yer alan sorulara yanıt aranmıştır.

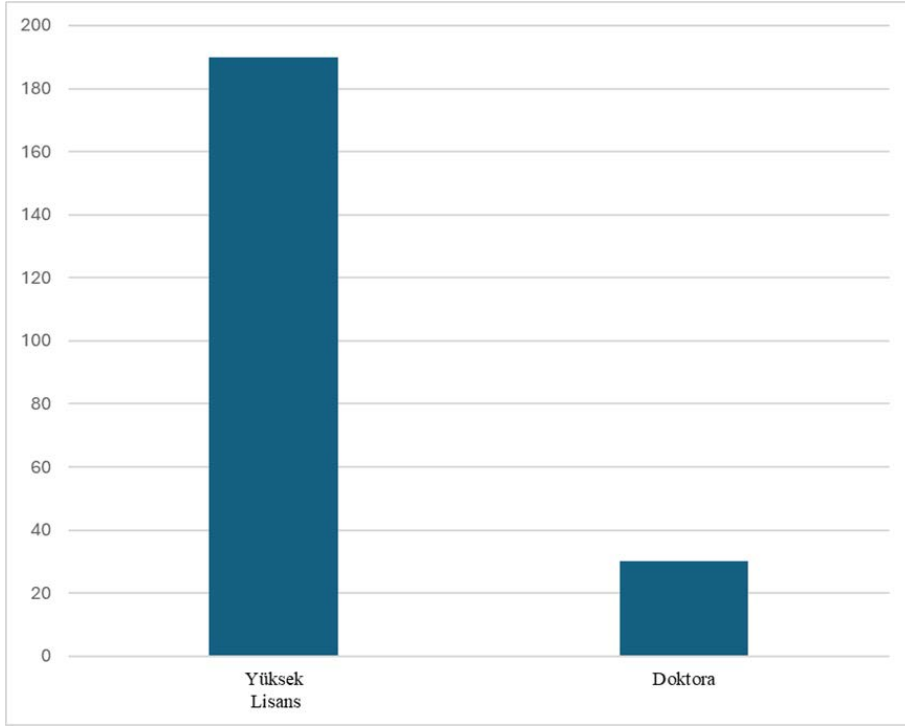
- Sağlık turizmi konusunda yazılan tezlerin türü nedir ?
- Analize tabi tutulan lisansüstü tezler hangi yıllar arasında yazılmıştır ?
- Sağlık turizmi konusunda yazılan tezler hangi üniversitelerde hazırlanmıştır ?
- Lisansüstü tezlerin gerçekleştirildiği üniversitelerin türü nedir ?
- Yazılan tezler hangi enstitüye bağlı olarak gerçekleştirilmiştir ?
- Tezin araştırılıp yazıldığı yoğunluklu ana bilim dalları hangileridir ?
- Sağlık turizmi konusunda yazılan tezlerin konu başlıkları nelerdir ?
- Lisansüstü tezler yazılırken hangi yöntem türleri kullanılmıştır ?

4. BULGULAR

Bu araştırma YÖKTEZ arşivinde yer alan sağlık turizmi konusunda yapılan lisansüstü çalışmaları kapsamaktadır. Araştırma kapsamına dahil edilen çalışmalar tez türü, yıllar, üniversiteler ve türleri, enstitüler, ana bilim dalları, konular ve yöntem türüne göre incelenip rapor olarak sunulmuştur.

4.1. Lisansüstü Tezlerin Türüne göre Dağılımı

YÖKTEZ arşivinde yer alan sağlık turizmi konulu lisansüstü tezlerin, tez türüne göre dağılımı Şekil 1’de verilmiştir.

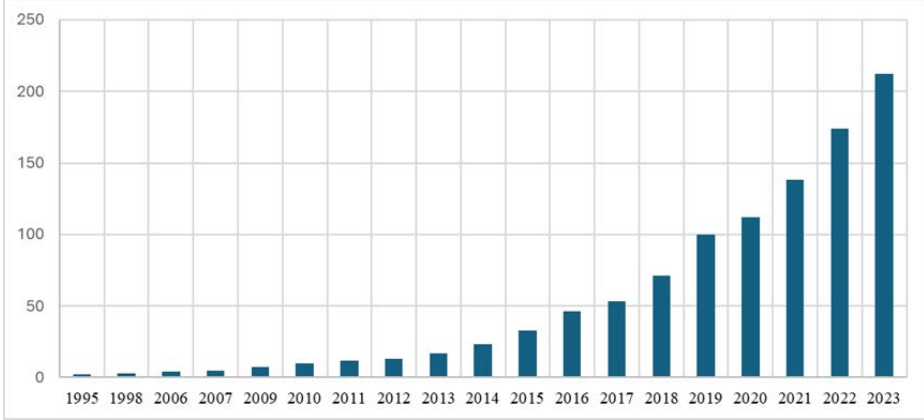
Şekil 1. Lisansüstü Tezlerin Türüne göre Dağılımı

Şekil 1’de elde edilen verilere göre, yüksek lisans tezleri toplam çalışmaların yaklaşık %70’ini, doktora tezleri ise %30’unu oluşturmaktadır. Bu sonuç, çalışmanın amacına uygun olarak, sağlık turizmi konusunda yüksek lisans düzeyinde daha fazla çalışma yapıldığını ve bu alanda yüksek lisans tezlerinin doktora tezlerine oranla daha yaygın olduğunu ortaya koymaktadır. Doktora, yüksek lisansın devamında gerçekleşen bir süreci kapsamaktadır. Dolayısı ile öğrencilerin akademik olarak devam etmemesi doktora tezlerinin düşük orana sahip olmasının nedenlerinden birisi olabilir. Ayrıca yüksek lisans mezuniyetinin iki yıl doktora mezuniyetinin ise dört yıl gibi bir süreyi kapsamamasını da doktora tezi olarak somut çıktılarının az olmasının nedenleri arasında sıralayabiliriz.

4.2. Lisansüstü Tezlerin Yıllara göre Dağılımı

YÖKTEZ arşivinde yer alan sağlık turizmi konulu lisansüstü tezlerin yıllara göre dağılımı Şekil 2’de verilmiştir.

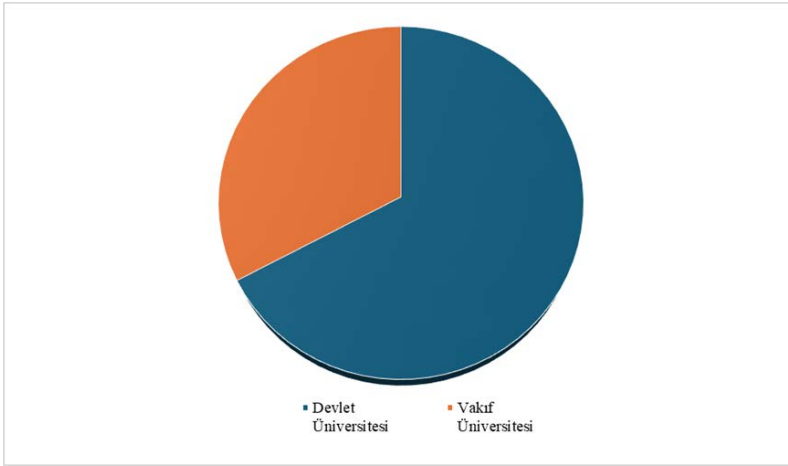
Şekil 2. Lisansüstü Tezlerin Yıllara göre Dağılımı

Şekil 2’de elde edilen veriler geniş bir zaman aralığı içermesine rağmen tezlerin %90’ı 2014 yılından sonra yazılmıştır. Tablonun geneline bakıldığında ise 1995 yılından itibaren lisansüstü tezlerin sayıları giderek artmaktadır. En çok artış 2022-2023 yıllarında yaşanmıştır. 2019 yılında yayımlanan on birinci kalkınma planında sağlık turizmine yönelik hukuki düzenlemelerin tamamlanmasının, kalite standartlarının ve denetim altyapısının güçlendirilmesinin hedeflenmesinden dolayı çalışmaların sayısının arttığı düşünülmektedir (Gülenç, S. 2023). 2021 yılında Sağlık Turizmi Stratejisi Belgesi, Türkiye’nin Sağlık Turizmi Tanıtım Platformu, Sağlık Turizmi Yatırım Teşvik Belgesi (Aydın, A., ve Bostan, A., 2021), 2022 yılında Sağlık Turizmi Koordinasyon Kurulu, Sağlık Turizmi Sigortası 2023 yılında Sağlık Turizmi Master Planı (2023-2033) Sağlık Turizmi Eğitim Programları, Fuarlar ve Eğitimleri (Doğan, B. B., ve Aslan, A. 2019) ile ilgili alınan kararlar hem ülkemize gelen sağlık turist sayısını arttırmış hem de bu alanda yapılan çalışmaların sayısında artış görülmesini sağlamıştır. Bu bulgular, çalışmanın amacına uygun olarak, sağlık turizmi konusunda son yıllarda artan ilginin ve yapılan düzenlemelerin tez çalışmalarına yansıdığını göstermektedir. Özellikle 2022-2023 yıllarında yapılan çalışmaların artışı, gelecekte bu alanda daha fazla araştırma yapılmasına olanak tanyacak önem-

li veri ve kaynakları sağlamaktadır. Bu durum, sağlık turizmi konusunda araştırma yapacak olanlar için önemli ipuçları sunmakta ve bu alandaki boşlukların belirlenmesine yardımcı olmaktadır.

4.3. Lisansüstü Tezlerin Üniversite Türüne göre Dağılımı

YÖKTEZ arşivinde yer alan sağlık turizmi konulu lisansüstü tezlerin üniversite türüne göre dağılımı Şekil 3'te verilmiştir.

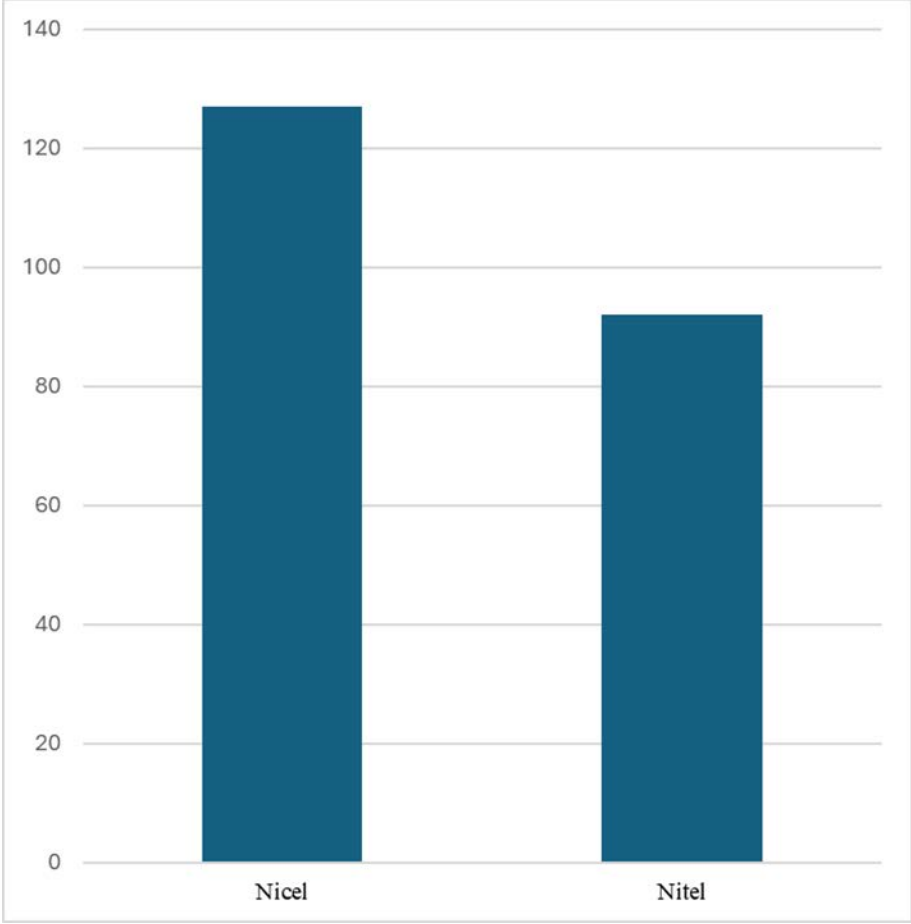
Şekil 3. Lisansüstü Tezlerin Üniversite Türüne göre Dağılımı

Yukarıda görüldüğü gibi Şekil 3'te elde edilen verilerde incelenen lisansüstü tezlerin %75'i devlet üniversiteleri tarafından yayımlanmıştır. %25'lik kısım ise vakıf üniversiteleri tarafından yazılmıştır. İkisini kıyasladığımız zaman devlet üniversitelerinde sağlık turizmi konusunda daha çok lisansüstü tez çalışması yapıldığı sonucuna varılmıştır.

Bu durum, devlet üniversitelerinin sağlık turizmi konusundaki araştırmalara daha fazla katkı sağladığını ve bu alanda daha fazla tez üretildiğini göstermektedir. Devlet üniversitelerinde sağlık turizmi ile ilgili yapılan çalışmaların sayısının yüksek olması, bu alandaki araştırma ve literatürün zenginleşmesine katkı sağlamakta ve gelecekte yapılacak araştırmalar için daha geniş bir veri tabanı sunmaktadır. Bu bulgu, araştırmacıların sağlık turizmi konusunda çalışmak istediklerinde devlet üniversitelerindeki tezlerden ve araştırmalardan daha fazla faydalanabileceğini göstermektedir.

4.4. Lisansüstü Tezlerin Yöntem Türüne göre Dağılımı

YÖKTEZ arşivinde yer alan sağlık turizmi konulu lisansüstü tezlerin yöntem türüne göre dağılımı Şekil 4’te verilmiştir.

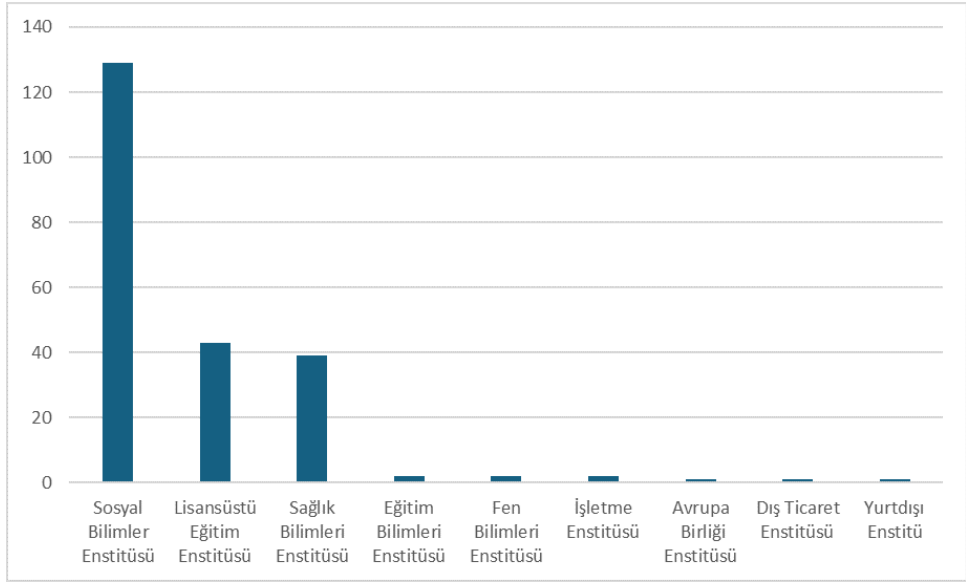
Şekil 4. Lisansüstü Tezlerin Yöntem Türüne göre Dağılımı

Şekil 4’te incelenen lisansüstü tezlerinin yöntem türlerinin, sütun grafiği bulunmaktadır. Çalışmanın toplamına baktığımız zaman %65’lik kısmı nicel çalışmalardan oluşmaktadır. Geriye kalan %35’lik kısmı ise nitel türde çalışmalardan oluşmaktadır. Lisansüstü tezlerin büyük bir çoğunluğunun kanıtlanabilir, sayısal verilere dayanan çalışmalar olduğunun sonucuna

ulaşmaktadır. 220 adet lisansüstü tez çalışmasının içerisinde 1 adet lisansüstü tez çalışmasının erişim izni olmadığı için grafiğe dahil edilememiştir.

4.5. Lisansüstü Tezlerin Enstitülerine göre Dağılımı

YÖKTEZ arşivinde yer alan sağlık turizmi konulu lisansüstü tezlerin enstitülere göre dağılımı Şekil 5'te verilmiştir.

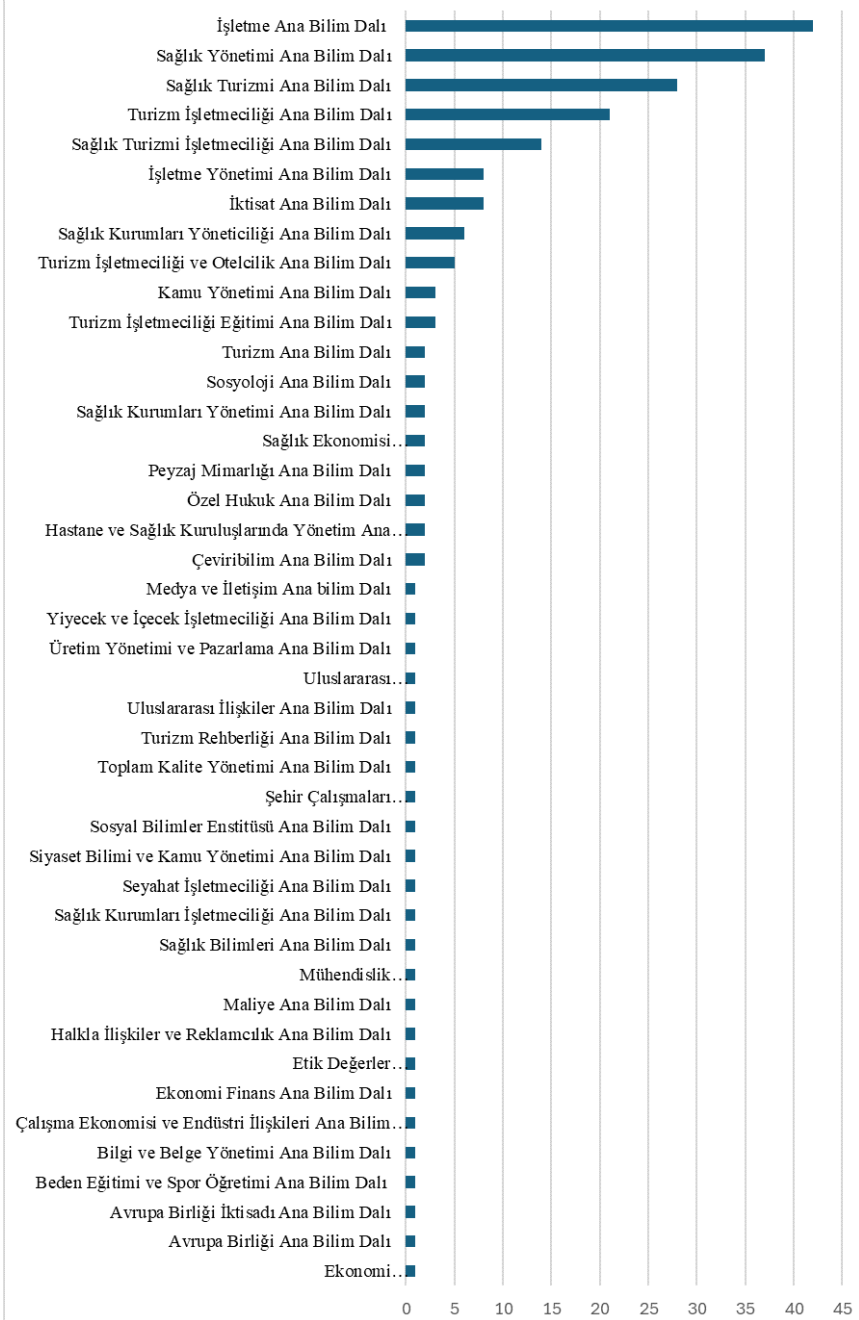

Şekil 5. Lisansüstü Tezlerin Enstitülerine göre Dağılımı

Şekil 5'te incelenen lisansüstü tezlerin hangi enstitüler tarafından yazıldığına büyük bir titizlikle ulaşılmıştır. Lisansüstü tezlerin yaklaşık %85'i Sosyal Bilimler Enstitüsü, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü ve Sağlık Bilimleri Enstitüsü tarafından yazılmıştır. Bu 3 enstitü incelendiğinde en çok lisansüstü tez yazan enstitü Sosyal Bilimler Enstitüsü olmuştur. Bu durum, sağlık turizmi konusunun sosyal bilimler perspektifinden yoğun bir şekilde incelendiğini ve bu alanda sosyal bilimler enstitüsünün önemli bir rol oynadığını ortaya koymaktadır. Gelecekte sağlık turizmi konusuna yönelik çalışma yapacak araştırmacılar için bu bulgu, sosyal bilimler enstitülerinde daha fazla kaynak ve örnek bulabileceklerini ve bu enstitülerin sağlık turizmi alanındaki araştırmalar için önemli bir merkez olduğunu göstermektedir.

4.6. Lisansüstü Tezlerin Ana Bilim Dallarna göre Dağılımı

YÖKTEZ arşivinde yer alan sağlık turizmi konulu lisansüstü tezlerin ana bilim dalına göre dağılımı Şekil 6'da verilmiştir.

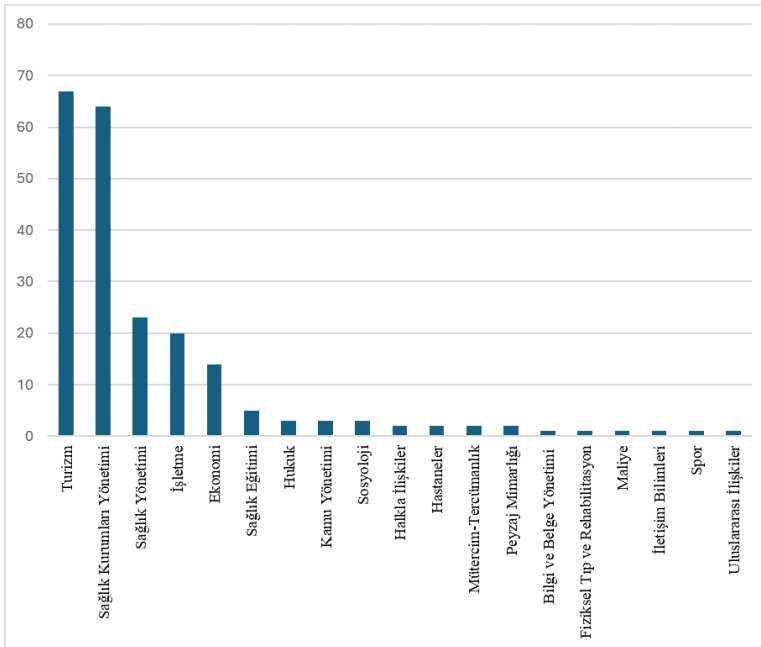

Şekil 6. Lisansüstü Tezlerin Anabilim Dallarna göre Dağılımı

Şekil 6'da elde edilen verilerde, sağlık turizmi konusundaki tezlerin büyük bir kısmının işletme ana bilim dalında yapıldığı görülmektedir. Sağlık yönetimi ana bilim dalı, sağlık turizmi ana bilim dalı, turizm işletmeciliği ana bilim dalı ve sağlık turizm işletmeciliği ana bilim dalları da bu alanda öne çıkan diğer dallardır. Bu durum, araştırmacılara, sağlık turizmi alanındaki çalışmalarda multidisipliner bir yaklaşımın benimsendiğini ve bu alanın çeşitli akademik disiplinler tarafından ele alındığını göstermektedir. Bu, sağlık turizmi konusunda çalışma yapacak araştırmacılar için farklı bakış açıları ve metodolojiler sunarak, konuya daha geniş bir perspektiften yaklaşma imkânı sağlamaktadır. Ayrıca, bu farklı ana bilim dallarında yapılan çalışmalar, sağlık turizmi alanındaki literatürün zenginliğini ve çeşitliliğini ortaya koymakta, böylece araştırmacılara yeni ve boş alanları belirleme konusunda önemli bilgiler sunmaktadır.

4.7. Lisansüstü Tezlerin Konularına göre Dağılımı

YÖKTEZ arşivinde yer alan sağlık turizmi konulu lisansüstü tezlerin konularına göre dağılımı Şekil 7'de verilmiştir.

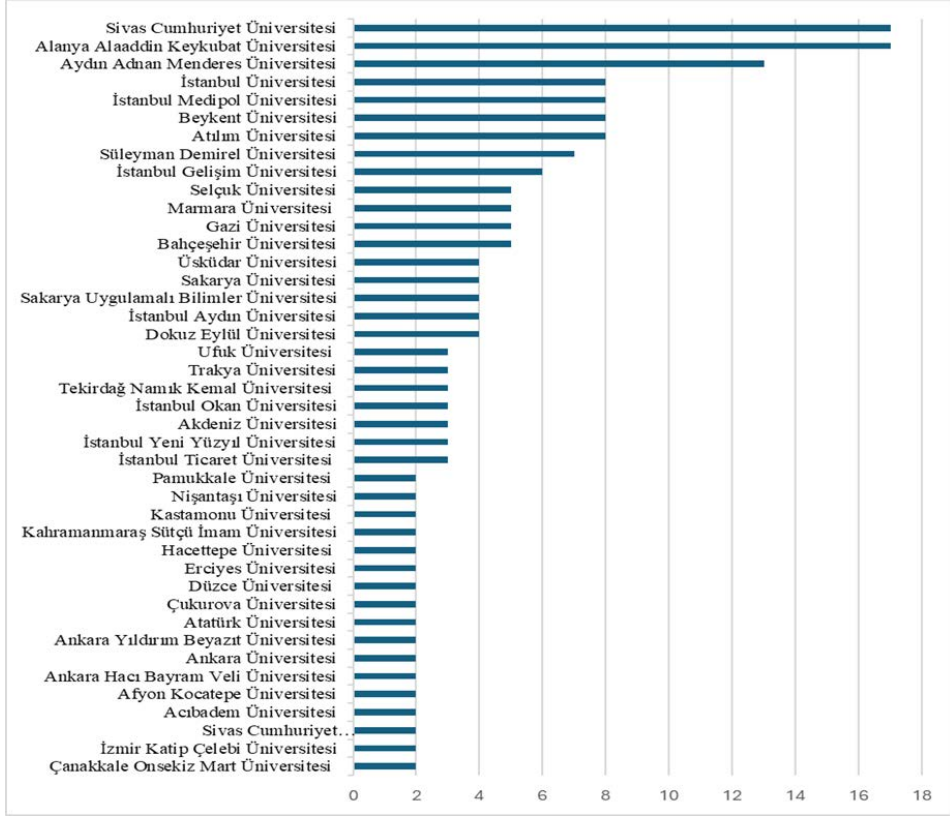
Şekil 7. Lisansüstü Tezlerin Konularına göre Dağılımı

Şekil 7’de YÖKTEZ verilerinden incelenen lisansüstü tezler sonucunda toplam çalışmaların %75’inin Turizm ve Sağlık Kurumları Yönetimi konuları başlığı altında yazıldığı sonucuna ulaşılmıştır. İsminden de anlaşıldığı üzere sağlık turizmi ile ilgili en çok lisansüstü tez yazılan iki konu, sağlık ve turizm olmuştur. Bunlardan sonra yaklaşık 25 adet lisansüstü tez ile en çok yazılan konu Sağlık Yönetimi olmuştur. Sağlık turizmi üzerine özellikle "Turizm ve Sağlık Kurumları Yönetimi" başlığı altındaki yoğun çalışmalar, sağlık ve turizm yönetiminin sağlık turizmi literatüründe belirgin bir yere sahip olduğunu göstermektedir. Bu durum, gelecekteki araştırmaların bu alanlara odaklanmasının değerli olabileceğini işaret etmektedir. Ayrıca, sağlık yönetimi gibi diğer ilgili ana başlıklar, araştırmacılara sağlık turizmi konusundaki bilgi boşluklarını doldurabilecekleri yeni fırsatlar sunabilir.

4.8. Lisansüstü Tezlerin Üniversitelere göre Dağılımı

YÖKTEZ arşivinde yer alan sağlık turizmi konulu lisansüstü tezlerin üniversitelere göre dağılımı Şekil 8’de verilmiştir.

Şekil 8’de elde edilen verilere göre Sivas Cumhuriyet Üniversitesi ve Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi aynı sayıda lisansüstü tez yazmıştır. İki üniversitenin çalışmaları toplam çalışmaların yaklaşık %65’ini oluşturmaktadır. Tabloya bakıldığında bu iki üniversiteden sonra en çok lisansüstü tez yazan üniversite Aydın Adnan Menderes Üniversitesi olmuştur. Ayrıca Acıbadem Mehmet Ali Aydınlar Üniversitesi, Adnan Menderes Üniversitesi, Antalya Bilim Üniversitesi, Bandırma On Yedi Eylül Üniversitesi, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Cumhuriyet Üniversitesi, Doğu Akdeniz Üniversitesi, Gaziantep Üniversitesi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Iğdır Üniversitesi, İzmir Bakırçay Üniversitesi, Kapadokya Üniversitesi, Karabük Üniversitesi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Kocaeli Üniversitesi, Maltepe Üniversitesi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Munzur Üniversitesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Niğde Üniversitesi, Nuh Naci Yazgan Üniversitesi, Okan Üniversitesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Türk Hava Kurumu Üniversitesi, Yaşar Üniversitesi, Yeni Yüzyıl Üniversitesi 1 adet çalışma yaptığı için grafiğe eklenmemiştir.

Şekil 8. Lisansüstü Tezlerin Yöntem Türüne göre Dağılımı

Türkiye’de, sağlık turizminde en çok yükseliş 2022-2023 yıllarında yaşanmış olup on ikinci kalkınma planında sağlık adına birçok alanda farklı çalışmalar yapılması hedeflenmiştir. On ikinci kalkınma planında sağlık turizmine önemli bir yer verilmiş olup, bu plan Türkiye’nin mevcutta olan altyapısını güçlendirmeyi ve uluslararası alanda rekabet düzeyini ve potansiyelini arttırmayı hedeflemiştir. Sağlık turizmi ve bibliyometrik analiz alanında farklı çalışma ve yöntemlere de rastlanmıştır. Zhong vd. (2023), çalışmasında sağlık turizmi gelişiminin evrimini sistematik olarak analiz etmek, sağlık turizmi araştırmalarının ilgili temalarını ve bölümlerini belirlemek ve Çin örneğini kullanarak dünya çapındaki akademik araştırmacılar ve turizm uygulayıcılarına gelecekteki araştırma yönleri için pratik çıkarımlar sunmak amacı ile son 40 yıldaki Çin’deki sağlık turizm temalı araştırmaların bibliyometrik analiz kullanarak çalışmaların teması, bölümleri ve evrimini analiz etmiştir. Dabbagh (2017), çalışmasında Web of Science veri tabanlarından sağlık turizmi alanı ile ilgili dergi makalelerinin bibliyometrik analizini yaparak sağlık turizminin dünya genelindeki durumu ve gelecekteki yönlerini ele almıştır. Sonel vd. (2019), Türkiye’de sağlık turizmi için geçmiş istatistikleri dikkate alarak en çok tercih edilen klinik çeşidine göre en fazla ve en az tercih edilen iki şehir arasında seçim ve analiz yapılmıştır. Bu seçim ve analiz için analitik hiyerarşi prosesi, analitik ağ süreci ve DEMATEL yöntemleri kullanılmıştır. Bu yöntemler ile ana kriterlerin ağırlıklarına, ana ve alt kriterler arası ilişkilere ve kriterlerin önem derecelerine ulaşılmıştır. Bulut ve Şengül (2019), dünyada ve Türkiye’de sağlık turizmini kavramsal açıdan inceleyip konuyla ilgili çeşitli yayınlar, kitaplar ve web sitelerinde “sağlık turizmi, medikal turizm, dünyada sağlık turizmi” anahtar kelimelerinden yararlanılarak inceleme yapmışlardır. Bu araştırmada ise sağlık turizmi teması üzerine YÖKTEZ veri tabanından yararlanılarak yıl kısıtlaması yapılmadan yayınlanan 220 adet lisansüstü tez incelenip bibliyometrik analizi yapılmıştır. 2024 yılına kadar yayınlanmış ve yalnızca "sağlık turizmi" anahtar kelimesiyle indekslenmiş yüksek lisans tezleri değerlendirilmiştir. Bu durum, araştırma konusunu sınırlandırdığı için bazı eksikliklere yol açabilir. Gelecekteki çalışmalarda farklı anahtar kelimeler (örneğin, "medikal turizm", "tıbbi seyahat", "termal turizm", "ileri yaş" ve "engelli turizmi" vb.) kullanılarak daha kapsamlı bir bibliyometrik analiz yapılması önerilir. Yapılan çalışmalar; yılları, türü, konusu, enstitüsü, ana bilim dalı, üniversiteleri ve türleri açısından detaylı bir incelemeye tabi

tutulmuştur. Elde edilen sonuçlara göre; en yaygın yazım türü yüksek lisans tezleri ve nicel tür tercih edilerek yazılmıştır. Çalışmalar yoğunlukla devlet üniversiteleri tarafından yapılmış olup bu üniversitelerde yapılan çalışmaların sayıca yüksek çıkmasının, üniversitenin olduğu illerin (Antalya, İstanbul, Aydın) sağlık turizmi alanında gelişmiş, çekim merkezi olmalarından kaynaklandığı düşünülmektedir. Lisansüstü tezler 1995 yılından sonra yazılmaya başlanmış, en çok artış 2022-2023 yıllarında yaşanmıştır. Bunun sebebi araştırıldığında devlet tarafından desteklenen programlar, teşvik için yayınlanan belgeler, sağlık turizmi alanına yatırımların artması ve on ikinci kalkınma planında sağlık turizmüne verilen önemin etkili olduğu söylenebilir. Yoğunluklu olarak sosyal bilimler enstitüsü ve sağlık yönetimi ana bilim dalında çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Turizm disiplininin, sosyal bilimler altında inceleniyor olması bu bulgunun gerekçesini oluşturabilmektedir. Devlet üniversitelerine kıyasla daha az çalışma gerçekleştiren vakıf üniversitelerine teşvik artırılabilir, doktora programlarındaki yazarlar daha çok sağlık turizmini ele alabilir, sosyal bilimler enstitüsüyle beraber diğer enstitülerde de çalışma yoğunluğu artırılabilir. Sağlık turizminin önemi ve getirisi değerlendirildiğinde konuya ilişkin yapılacak çalışmaları değerlendirmek ve yön vermek de oldukça önemli olmaktadır. Bu çalışma gelecekte yapılacak çalışmalara yön göstermek ve yapılan çalışmaları değerlendirmek amacıyla 7 Mart 2024 tarihine kadar yazılan lisansüstü tezler üzerinden yapılmıştır. Çalışmada kullanılan parametreler ve analize sadece lisansüstü tezlerin konu edilmesi, bu araştırmanın sınırlılıkları olarak kabul edilebilir. Gelecek çalışmalar, sağlık turizmi konusunda bibliyometrik analiz yaparken, farklı parametreler kullanarak, diğer önemli bulgulara ulaşabilir. Analizde çıkan sonuçlar neticesinde alan yazınında konuya ilişkin çalışmaların, lisansüstü tez sayısının ve analiz kısmının yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Bu yetersiz görülen alanlarda çalışma yapılmasının konunun geliştirilmesi yönünden önemli olacağı ve zenginleşmesine katkı sağlayarak gelecekte yapılacak araştırmalar için daha geniş bir veri tabanı sunacağı düşünülmektedir. Bu bulgu, araştırmacıların sağlık turizmi konusunda çalışmak istediklerinde devlet üniversitelerindeki tezlerden ve araştırmalardan daha fazla faydalanabileceğini göstermektedir. **Çıkar Çatışması** : Makalede hiçbir suç unsuruna veya kanuna aykırı ifadeye yer verilmemiş, araştırma yapılırken araştırma ve yayın etiğine uygun hareket edilmiştir.

KAYNAKLAR

- Açıkgöz, M., ve Yiğit, A., Ç., (2023). Sağlık turizminde öncü ve çağdaş çalışmalar. İzmir: Duvar Yayınları.
- Akbulut, F. (2020). Türkiye’de sağlık alanında maliyet üzerine yapılan araştırmaların bibliyometrik analizi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 11(28).
- Al, U., Sezen, U., Soydal, İ. (2019). Türkiye'nin bilimsel yayınlarının sosyal ağ analizi yöntemiyle değerlendirilmesi. Hacettepe Üniversitesi Proje Raporları No: 110K044, Ankara.
- Arslan, E. ve Emeksiz, M. (2016). Konaklamada çevre yönetimi konusunun bibliyometrik profili ve gelecek çalışmalar için öneriler. *Disiplinlerarası Akademik Turizm Dergisi*, 1 (1), 1-12.
- Aydın, A., Bostan, A. (2021). Bölgesel kalkınma ajanslarının sağlık turizmin gelişimindeki etkisi: Türkiye örneği. *Journal of Travel and Tourism Research*, (16), 21-46.
- Bulut, A., Şengül, H. (2019). Dünyada ve Türkiye’de sağlık turizmi. *Yönetim, Ekonomi ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi*, 3(1),45-62.
- Dabbagh, M. (2023). “Healthcare tourism”. International Hellenic University, Thessaloniki, Greece.
- Doğan, B. B., Aslan, A. (2019). Türkiye’de sağlık turizminin mevcut durumu ve ülke ekonomisine katkıları. *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(18), 390-418.
- Durmaz, Ş., Çivilidağ, A., Işık, M. (2023). Yeşil işler üzerine yapılan çalışmaların bibliyometrik analiz yöntemi ile incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(1), 688-713.
- Ertek, Ş., Şahin, M. T. (2021). Sualtı kültür mirası araştırmaları hakkında bibliyometrik bir analiz. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (11), 77-92.
- Genç, G., Sarı, M. (2022). E-Sağlık alanındaki bilimsel yayınların bibliyometrik analiz yöntemi ile incelenmesi. *Sosyal Araştırmalar ve Yönetim Dergisi*, (1).
- Getz, D. (2008). Event tourism: Definition, evolution, and research. *Tourism Management*, 29(3), 403-28.
- Gülenç, S. (2023). Sağlık turizminin tarihsel gelişim süreci (1923-2023). *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 34 (3), 176-188.
- Gürbüz, C., Bozkurt, Ö. Ç. (2016). Pazarlama ve pazarlama araştırmaları dergisinin bibliyometrik analizi. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(3), 1-23.

- İnceoğlu, Ç. (2014). Türkiye’de sinemayı konu alan doktora tezleri üzerine bibliyometrik bir çözümleme. *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi*, (21), 31-50.
- Kantar, G., Işık, E. (2014). Türkiye’de sağlık turizmi. *Sağlık Akademisyenleri Dergisi*, 1(1), 15-20.
- Kargılioğlu, Ş. (2021). Sokak lezzetleri konusuyla ilgili yapılan çalışmaların bibliyometrik analizi. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5(3), 1857-1873.
- Krauskopf, E. (2018). A bibliometric analysis of the journal of infection and public health: 2008–2016. *Journal of infection and public health*, 11(2), 224-229.
- Özsarı, S. H., Karatana, Ö. (2013). Sağlık turizmi açısından Türkiye'nin durumu. *Journal of Kartal Training & Research Hospital/Kartal Eğitim ve Arastırma Hastanesi Tıp Dergisi*, 24(2).
- Öztürk, N., Kurutkan, M. N. (2020). Kalite yönetiminin bibliyometrik analiz yöntemi ile incelenmesi. *Journal of Innovative Healthcare Practices*, 1(1), 1-13.
- Öztürk, Y. ve Yazıcıoğlu, İ. (2002). Gelişmekte olan ülkeler için alternatif turizm uygulamaları üzerine teorik bir çalışma. *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2 (10), 183-195.
- Sonel, E., Gür, Ş., Eren, T. (2019). Çok ölçütlü karar verme ile sağlık turizminde şehir seçimi ve analizi. *Uluslararası Global Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 27-39.
- Yılmaz, G. (2017). Restoranlarda bahşiş ile ilgili yayınlanan makalelerin bibliyometrik analizi. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 14(2), 65-79.
- Zencir, E., Kozak, N. (2012). Sosyal bilimler enstitü dergilerinde yayımlanan turizm makalelerinin bibliyometrik profili (2000-2010). VI. Lisansüstü Turizm Öğrencileri Araştırma Kongresi, 12(15), 673-682.
- Tontuş, H. Ö. (2023). Sağlık turizmi nedir ? Ankara: Satürk Yayınları.
- Zhong, L., Sun, S., Law, R., Li, X. and Deng, B. (2023). Health tourism in China: A 40-year bibliometric analysis. *Tourism Review*, Vol. 78 No. 1, pp. 203-217.